

Рубан А. В., здобувач ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Ruban, A., Seeker of PhD Degree in Public Administration, Training Research and Production Center, National University of Civil Defense, Kharkiv

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

NATIONAL SECURITY AS OBJECT OF STATE REGULATION

У статті досліджено національну безпеку як об'єкт державного регулювання. Зокрема, охарактеризовано загальне поняття національної безпеки. Визначено фактори державного забезпечення національної безпеки. Обґрунтовано методику визначення рівня національної безпеки.

Ключові слова: державне регулювання, національна безпека, чинники, загрози, індикатори.

The national security as object of state regulation is investigated in the article. In particular, the general concept of national security is characterized. The factors of the national security state ensuring are defined. The technique of determination of national security level is proved.

Keywords: state regulation, national security, factors, threats, indicators.

Постановка проблеми. Загальне розуміння безпеки України як стану суспільних відносин і в теоретичному і в практичному плані призводить до необхідності виділення у всій системі цих відносин проблем політичної, економічної, духовної, військової, науково-технічної, соціальної, екологічної та іншої безпеки, які виступають як види безпеки країни. Країна є єдиним суспільним організмом, що складається з ряду підсистем – політичної, економічної, соціальної, духовної, в кожній з яких зароджуються і розвиваються суперечності навколо основних цінностей (матеріальних і духовних). Саме ці протиріччя ведуть в разі їх загострення до формування джерел небезпеки не тільки для самої цієї сфери відносин, скільки для безпеки країни в цілому, для всієї сукупності життєвих інтересів суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості державного регулювання національної безпеки підлягали дослідженню з боку багатьох вчених, зокрема: А. Качинський [2], В. Ліпкан [3], І. Руснак [4] та ін.

Однак все ще потребує додаткової систематизації поняття національної безпеки як об'єкту державного регулювання.

Мета статті. Метою роботи є дослідження національної безпеки як об'єкту державного регулювання.

Для досягнення поставленої мети у роботі ставляться та вирішуються наступні завдання:

- охарактеризувати загальне поняття національної безпеки;
- визначити фактори державного забезпечення національної безпеки;
- обґрунтувати методику визначення рівня національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз різних визначень національної безпеки дозволяє виділити низку особливостей, що характеризують даний феномен. Причому деякі з цих особливостей з певною часткою умовності можна назвати традиційними для вітчизняної науки, а деякі є запозиченими із західної політико-правової традиції.

1. Перш за все, національна безпека – це специфічний стан, яке за певних умов може розглядатися як цільова установка. Таке розуміння впливає як з телеологічної інтерпретації безпеки, так і зі змісту міжнародних правових актів. Зокрема, Статут ООН в якості однієї з цілей об'єднаних націй наголошує на їх прагненні об'єднати сили для підтримки безпеки. Фактично це має на увазі утримання від будь-яких дій, які можуть погіршити становище в такій мірі, що буде поставлено під загрозу підтримку безпеки [1; 4].

2. Національна безпека – стан нормального функціонування і розвитку національної політико-правової системи, який визначається об'єктивними і суб'єктивними факторами. Виходячи з етимології слова «безпека», зміст якого традиційно розкривається як стан, при якому не загрожує небезпека або захист від небезпеки, стан національної безпеки визначається:

– об'єктивною, не залежною від людського волевиявлення відсутністю загроз національним інтересам (об'єктивний фактор);

– цілеспрямованою захищеністю національних інтересів від загроз (суб'єктивний фактор) [2; 3].

3. Загальним об'єктом національної безпеки виступають національні інтереси як сукупність інтересів особистості, суспільства і держави, які гармонійно поєднуються. Це трактування слід уточнити важливим положенням, що національні інтереси, як гармонійне поєднання інтересів особистості, суспільства і держави детермінуються життєво важливими потребами та ціннісними пріоритетами, сформованими в ході історичного розвитку державотворчого українського народу й інших народів, які проживають на території України. Таким чином, інтереси особистості, суспільства, держави слід розглядати в якості родових об'єктів національної безпеки. Безпосередніми ж об'єктами виступають конкретні інтереси особистості, суспільства, держави в економічній, соціальній, політичній, екологічній та в інших сферах [1; 2].

4. Феномен національної безпеки має якісний і кількісний аспект. Якісний аспект передбачає, що безпека середовища функціонування національної політико-правової системи є певною якістю, що припускає відсутність загроз цій системі. Кількісний аспект – це ступінь безпеки, яка визначається

конкретною безліччю джерел, загроз, окремих факторів і умов, які створюють агресивну для функціонування національної політико-правової системи середу [3; 4].

Безліч визначень поняття «національна безпека» у вітчизняній літературі об'єднує прагнення передати цей стан через аналіз конкретних ознак:

- стану або положення об'єкта безпеки, коли для нього немає небезпеки, тобто змін властивостей у гірший бік;

- стан, що забезпечує достатню економічну і військову міць нації для опору загрозам для її існування, які виходять як з інших країн, так і зсередини власної країни;

- реальна здатність бути вільними від зовнішньої небезпеки;

- стан міжнародних відносин, що виключають порушення вільного світу або створення загрози безпеки народів в якій би то не було формі [1–3].

Національна безпека безпосередньо пов'язується зі сформованими в суспільстві цінностями. Однак слід враховувати той факт, що сприйняття і розуміння національних цінностей та ідеалів конкретним суб'єктом в конкретний час було і буде різним.

Стратегія національної безпеки повинна розглядатися в динаміці, бо, являючи собою одне з практичних втілень суб'єктивних уявлень, вона не може не змінюватися зі змінами міжнародної та внутрішньодержавної обстановки. Більшість існуючих визначень розкривають окремі сторони явища національної безпеки. Так, цілком справедливим є твердження про те, що безпека – це одне з найважливіших умов існування будь-якої системи, вона не може виступати метою (для демократичної системи цінностей такою метою виступає добробут суспільства і його окремих громадян). Але, являючи собою умову досягнення мети, безпека одночасно віддзеркалює певний стан соціальної системи і безпосередньо пов'язана із захистом державних інтересів.

Крім названих аспектів поняття «національна безпека» охоплює і такі аспекти життєдіяльності, як, наприклад, «захист життя, здоров'я, прав і свобод особистості, власності, безпеки суспільства і держави від злочинних посягань», «ядерна безпека», «радіаційна безпека населення», «військова безпека», «інформаційна безпека», «екологічна безпека», «безпека дорожнього руху», «авіаційна безпека», «військово-морська безпека», «продовольча безпека» та ін.

Таким чином, національна безпека, як соціальне явище, має безліч варіацій, закріплених правом як стан, який акумулює безліч видів шкоди, а також можливих уявлень про загрози і їх наслідки [2].

Національна безпека є синтезом державної та громадської безпеки, де державна безпека виступає засобом, а громадська – метою визначення та захисту життєво важливих інтересів громадян.

Підводячи підсумок вищевикладеного, слід повністю підтримати ту точку зору, відповідно до якої національна безпека являє собою сукупність:

- внутрішніх чинників: розміри території держави, наявність у неї при-

родних ресурсів, чисельність населення країни, її військово-політичний, економічний і науково-технічний потенціал, стабільність державних інститутів, моральний дух суспільства, його єдність;

– зовнішніх чинників: геополітичне становище держави в світі, участь у міжнародних організаціях і військово-політичних союзах, наявність союзників і супротивників або їх відсутність, ступінь контролю над світовими джерелами сировини, золотовалютними резервами, володіння передовими технологіями, інформаційними ресурсами тощо [2; 4].

При цьому національна безпека України – такий якісний і кількісний стан українського суспільства, держави, який характеризується: 1) закріпленою на законодавчому рівні узгодженістю її інтересів з громадськими інтересами; 2) захищеністю від існуючих або очікуваних зовнішніх і внутрішніх загроз; 3) можливістю прогресивного та сталого розвитку; 4) дотриманням конституційного ладу, конституційних прав і свобод громадян. Рівень національної безпеки визначається складом і відхиленням від граничних значень основних економічних, правових, соціальних, внутрішньополітичних, етнополітичних, зовнішньополітичних, демографічних, екологічних й інших індикаторів (кількісних показників), що характеризують життєво важливі сфери діяльності та сталий прогресивний розвиток українського суспільства, держави і його громадян.

Висновки. Таким чином, в результаті проведення даного дослідження було отримано такі результати.

1. Охарактеризовано загальне поняття національної безпеки. Підкреслено, що національна безпека, як соціальне явище, має безліч варіацій, закріплених правом як стан, який акумулює безліч видів шкоди, а також можливих уявлень про загрози і їх наслідки.

2. Визначено зовнішні та внутрішні чинники державного забезпечення національної безпеки: геополітичне становище держави в світі, участь у міжнародних організаціях і військово-політичних союзах, розміри території держави, наявність природних ресурсів, ступінь контролю над світовими джерелами сировини та золотовалютними резервами, чисельність населення країни й її потенціал, володіння передовими технологіями й інформаційними ресурсами, стабільність державних інститутів, моральний дух суспільства.

3. Обґрунтовано методiku визначення рівня національної безпеки. Підкреслено, що рівень національної безпеки визначається складом і відхиленням від граничних значень основних економічних, правових, соціальних, внутрішньополітичних, етнополітичних, зовнішньополітичних, демографічних, екологічних й інших індикаторів.

Список використаних джерел:

1. Венцковський Д. Ю. Зовнішньоекономічна безпека України: стан та напрями забезпечення / Д. Ю. Венцковський // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 3. – С. 56–63.

2. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та засто-

сування їх граничних значень : монографія / А. Б. Качинський. – Київ : НІСД, 2013. – 101 с.

3. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. / В. А. Ліпкан. – Київ : КНТ, 2009. – 574 с.

4. Руснак І. С. Національна безпека та підвищення обороноздатності України в контексті нових викликів і загроз / І. С. Руснак, В. В. Хижняк // Стратегічна панорама. – 2015. – № 1. – С. 12–20.

References:

1. Venczkovs`ky`j, D.Yu. "Zovnishn`oekonomichna bezpeka Ukrayiny` : stan ta napryamy` zabezpechennya [External economic security of Ukraine: state and directions of providing]." *Strategichni priory`tety`* 3(2015): 56–63. Print.

2. Kachy`ns`ky`j, A.B. Indy`katory` nacional`noyi bezpeky` : vy`znachennya ta zastosuvannya yix grany`chny`x znachen` [Indicators of national security: definition and use of extreme values]. Ky`yiv : NISD, 2013. Print.

3. Lipkan, V.A. Nacional`na bezpeka Ukrayiny` [Natiobal security of Ukraine]. Ky`yiv : KNT, 2009. Print.

4. Rusnak, I.S. "Nacional`na bezpeka ta pidvy`shhennya oboronozdatnosti Ukrayiny` v konteksti novy`x vy`kly`kiv i zagroz [National security and increase in defense capability of Ukraine in the context of new calls and threats]." *Strategichna panorama* 1 (2015): 12–20. Print.